

Propuštění z duchovního stavu podle předpisů *Kodexu kanonického práva* z r. 1983

Damián Němec

Úvod

Cílem tohoto příspěvku je podat stručný přehled disciplíny ohledně propuštění z duchovního stavu, jak je zakotvena v *Kodexu kanonického práva* z r. 1983 (dále jen *CIC*). Nejprve krátce připomenou pojem duchovního stavu a způsoby jeho pozbytí dle aktuálně platných předpisů kodexového práva. Následně se budu podrobněji věnovat trestu propuštění z duchovního stavu, a to nejprve z hlediska jeho zasazení do systému církevních trestů, dále z hlediska jeho účinků, poté shrnu možnosti jeho aplikace a nakonec připomenou její úskalí, především v problematických situacích duchovních, které jsou řádnými způsoby jen obtížně řešitelné nebo fakticky neřešitelné.

Ačkoli je posláním tohoto příspěvku věnovat se západní legislativě obsažené v *CIC/1983*, nebude možné opomenout také základní ustanovení práva východních katolických církví obsažená v *Kodexu kánonů východních církví* (dále jen *CCEO*), neboť v některých případech jasněji osvětlují západní legislativu.

1. POJEM DUCHOVNÍHO STAVU A ZPŮSOBY JEHO POZBYTÍ DLE KODEXOVÉHO PRÁVA

1.1 Pojem duchovního stavu

Přijetí do stavu duchovních (*status clericorum*) dle současné katolické legislativy nastává přijetím jáhenského svěcení (kán. 266 *CIC*, kán. 358 *CCEO*),¹ s čímž je spojeno jak posláním vykonávat moc ze svěcení, tak také na základě kanonického pověření moc řízení.

¹ Dřívější *CIC* z r. 1917 rozlišoval nižší a vyšší svěcení a vstup do stavu duchovních spojoval s první tonzurou (srov. kán. 108 a 949). Praxi udělování nižších svěcení v zá-

Pro zajištění tohoto výkonu jsou duchovní vybaveni souborem oprávnění a povinností (kán. 273–289 *CIC*, kán. 367–393 *CCEO*), čímž je definován jejich personální status, který je nazýván duchovní stav (*status clericalis*). Ve vymezení tohoto souboru oprávnění a povinností je zřetelně čitelný akcent na služebnou funkci svátostného kněžství, neboť tyto normy obsahují především povinnosti duchovních a požadavky na způsob jejich života, v daleko menší míře pak oprávnění.

Na druhé straně je přitom velmi důležitý fakt, že dle kán. 129 *CIC* a kán. 979 *CCEO* pouze duchovní mohou být nositeli církevních úřadů a moci řízení *sensu stricto*.

1.2 Způsoby pozbytí duchovního stavu

Zatímco dle nauky katolické církve nelze platné přijetí svěcení nikdy zneplatnit, takže dotyčný neustále zůstává duchovním (kán. 290 *CIC*, kán. 394 *CCEO*), z kanonických důvodů je možné, aby duchovní pozbyl v církvi svého osobního statusu – duchovního stavu.²

Zásadní způsob pozbytí duchovního stavu je prohlášení neplatnosti přijetí svátosti svěcení (kán. 290 odst. 1 *CIC*, kán. 394 odst. 1 *CCEO*), a to cestou soudního výroku nebo mimosoudním správním rozhodnutím. Procesní stránku v hrubých rysech řeší kodexové právo (kán. 1708–1717 *CIC*, kán. 1385–1387 *CCEO*) a podrobně mimokodexová norma z r. 2001, která umožňuje prohlášení neplatnosti svěcení i na základě administrativního řízení.³ V případě prohlášení neplatnosti svěcení tak zaniká právní presumpce platnosti přijetí svěcení, nikoli svěcení samotné (neboť se tím konstatuje, že svěcení nebylo uděleno).

padním obřadu změnilo motu proprio Pavla VI. *Ministeria quaedam* z 15. 8. 1972 – viz AAS 64 (1972): 529–534. Ve východních katolických církvích mohou být na základě partikulárního práva zachována nižší svěcení, jejich příjemci se pak nazývají *clerici minores* – nižší duchovní (kán. 327 *CCEO*).

² Kodex kanonického práva z r. 1917 pro tuto skutečnost používal termín *reductio in statum laicalem* (srov. kán. 211 až 214), z něhož se odvozuje dosud užívaný termín *laicizace*. Ten je však poněkud nepřesný, protože duchovním, kteří pozbyli duchovního stavu, je obvykle zakázán výkon některých práv v oblasti služby učení a v oblasti svátostné disciplíny, která běžně mohou náležet laikům. Detailní popis by se však již vymykal posláním tohoto příspěvku.

³ CONGREGATIO DE CULTU DIVINO ET DISCIPLINA SACRAMENTORUM, *Decretum quo Regulæ Servandæ ad nullitatem sacræ Ordinationis declarandam foras dantur* (16. 10. 2001), AAS 94 (2002): 292–300.

Druhou možností pozbytí duchovního stavu je reskript vydaný na žádost duchovního, přičemž v západní církvi jej může vydat pouze Apoštolský stolec (dále jen „AS“; srov. kán. 290 odst. 3 a 293 CIC).⁴

Třetí možností pozbytí duchovního stavu je legitimně udělený trest propuštění z duchovního stavu (kán. 290 odst. 2 CIC, kán. 394 odst. 2 CCEO), o němž budu dále podrobněji pojednávat.

Zásadním právním rozdílem je to, že pouze v případě prohlášení neplatnosti svěcení zanikají samotným pozbytím duchovního stavu *veškerá* práva a povinnosti se svěcením spojené, tedy včetně zániku závazku celibátu, pokud byl dán;⁵ v ostatních dvou případech není s propuštěním z duchovního stavu spojen zánik závazku celibátu.

Praxe však jednoznačně ukazuje, že duchovní usilují povětšinou o zánik závazku celibátu, zcela málokdy o samotné propuštění z duchovního stavu bez dispense od celibátu. Závazek celibátu může zaniknout cestou zvláštního řízení zahajovaného *zásadně* na žádost duchovního podle mimokodexové normy z r. 1980,⁶ přičemž je k udělení dispense od celibátu oprávněn pouze papež (kán. 291 CIC, kán. 396 CCEO). Udělení této dispense je spojeno s propuštěním z duchovního stavu, které v tomto případě je udělováno církevní autoritou *ex lege* administrativní cestou, a to principiálně nerozlučně, takže žadatel o dispens od celibátu není oprávněn přijmout jedno (dispens od celibátu) bez přijetí druhého (propuštění z duchovního stavu). Záležitostmi spojenými s dispensí od celibátu se více zabývá ve svém příspěvku dr. Monika Menke, proto se jí dále nebudu věnovat.

⁴ Ve východních katolických církvích může vydat reskript propuštění z duchovního stavu buď Apoštolský stolec, nebo patriarcha po obdržení souhlasu synodu biskupů patriarchální církve v řádném případě, resp. po obdržení souhlasu stálého synodu v naléhavých případech (kán. 394 odst. 3 a kán. 397 CCEO).

⁵ V katolické církvi je závazek celibátu spojen s přijetím jáhenského svěcení neženatým jáhnem (nikoli tedy v případě ženatého trvalého jáhna); rozdíl je v tom, že v západní katolické církvi se celibátní způsob života vyžaduje od všech kněží a biskupů, zatímco ve východních katolických církvích je dovoleno, aby kněžské svěcení přijali ženatí muži, biskupové však musí být neženatí (srov. kán. 277 a 1031 odst. 2 CIC, kán. 373 a 753 § 3 CCEO).

⁶ CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDELI, *Litterae circulares omnibus locorum Ordinariis et Moderatoribus generalibus religionum clericalium de dispensatione a sacerdotali celibatu Per litteras ad universos* (14. 10. 1980), AAS 72 (1980): 1132–1135, a následně procedurální normy CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDELI, *Normae de dispensatione a sacerdotali celibatu ad instantiam partis Ordinarius competens* (14. 10. 1980), AAS 72 (1980): 1136–1137.

Kromě toho praxe ukazuje, že i duchovní nemající závazek celibátu, tj. v latinské církvi trvalí jáhni vysvěcení jako ženatí,⁷ zcela výjimečně usilují o „pouhé“ propuštění z duchovního stavu, ale spíše o dispens od manželské překážky svěcení (srov. kán. 1087 *CIC*). V těchto případech právo nevylučuje, ba připouští jejich setrvání v jáhenské službě i po uzavření nového církevní platného manželství. Také tohoto tématu se dotkne ve svém příspěvku dr. Menke, která o něm již publikovala v tomto periodiku.⁸

Důsledkem těchto skutečností je, že snaha o dosažení reskriptu „pouhé“ propuštění z duchovního stavu je tak výjimečnou záležitostí, že pro dosažení takového reskriptu nebyly a nejsou vydány podrobné mimokodexové normy. Nejčastějším způsobem pozbytí duchovního stavu tedy zůstává *trest* propuštění z duchovního stavu.

2. POSTAVENÍ TRESTU PROPUŠTĚNÍ Z DUCHOVNÍHO STAVU V SYSTÉMU CÍRKEVNÍCH TRESTŮ

a) Trest propuštění z duchovního stavu je v *CIC* zařazen mezi pořádkové tresty, proto je svou povahou zaměřen primárně na nápravu porušeného veřejného pořádku. Toto vymezení však neplatí pro právo východních katolických církví,⁹ jak o tom níže pojednává příspěvek dr. Jiřího Dvořáčka.

Přitom je tu mezi oběma kodexy také jemný rozdíl v terminologii – *CIC* užívá termínu *dimissio a statu clericali* (propuštění z duchovního stavu), zatímco *CCEO* termínu *depositio a statu clericali* (doslova „zbavení duchovního stavu“); protože se však jedná o věcně totožnou realitu, je přípustné v českém překladu pro obě skutečnosti užít téhož výrazu.

CCEO navíc obsahuje v kán. 1433 § 1 ještě další způsob potrestání duchovního v oblasti jeho personálního statusu, a to převedení na nižší stupeň svátosti svěcení (*reductio ad inferiorem gradum*), což samo o sobě

⁷ Srov. výše pozn. č. 5.

⁸ Monika MENKE, „Kanonickoprávní řešení obtížných životních situací trvalých jáhnů,“ *Studia theologica* č. 13 [46] (2011): 98–113.

⁹ Rozlišení trestů na nápravné a pořádkové je vlastní pouze západnímu právu. Východní právo chápe všechny tresty jako principiálně nápravné neboli léčebné. Srov. Jiří DVOŘÁČEK, „Úvod do východního církevního práva,“ www.cmtf.upol.cz, odkaz gl/tPFW1 [cit. 20. 7. 2011], s. 55–57.

také znamená disciplinární opatření zasahující („redukující“) duchovní stav konkrétního duchovního, aniž by tím byl (a mohl být) zasažen samotný stupeň přijatého svěcení. Také o této skutečnosti pojednává příspěvek dr. Dvořáčka.

b) Mezi pořádkovými tresty je trest propuštění z duchovního stavu chápán jako svou povahou *trvalý trest*, a to v obou platných kodexech (kán. 1336 § 1 odst. 5 a 293 CIC, kán. 1433 § 2 a 398 CCEO).

c) Zásadní význam má skutečnost, že trest propuštění z duchovního stavu není ve speciální části kodexového trestního práva, tedy v úseku „tresty za jednotlivé trestné činy“, nikdy uveden jako trest základní, ale *vždy* nastupuje jako *trest dodatečný* pro případ setrvání delikventa v zatvrzelosti či závažném pohoršení; konkrétní příklady uvedu ve 3. kapitole tohoto příspěvku. Proto je pochopitelné, že tento trest není též nikdy stanoven jako trest samočinný (*latae sententiae*), ale *vždy* jako *trest udělený* (*ferendae sententiae*) – srov. kán. 1336 § 2 CIC, a to dokonce *zásadně cestou trestního řízení soudního* (srov. kán. 1342 § 2 CIC; kán. 1402 § 2 CCEO), které z hlediska procedurálního musí splňovat přísné požadavky kladené na řádný sporný proces (kán. 1728 § 1 CIC, kán. 1471 § 1 CCEO).

I když je přípustné, aby trest propuštění z duchovního stavu byl výjimečně stanoven partikulárním trestním zákonem (srov. kán. 1315 § 3 CIC; kán. 1405 § 2 CCEO), je nadto kodexovými ustanoveními zakázáno, aby trest propuštění z duchovního stavu byl stanoven trestním příkazem (srov. kán. 1319 § 1 CIC; kán. 1406 § 1 CCEO).

d) Velmi významný je také jeden nemalý dopad propuštění z duchovního stavu, a to ekonomické povahy: kromě výše uvedeného zániku oprávnění a povinností spojených se svěcením (tedy vyjma závazku celibátu) má propuštění pro ordináře takového duchovního za následek zánik povinnosti dbát o to, aby duchovní neztratil prostředky nutné ke slušné obživě, byť je ordinář zavázán postarat se co nejvhodnějším způsobem o duchovního, který propuštěním upadl do opravdové nouze – zde se však bude jednat převážně o jednorázovou pomoc, není tu zákonná povinnost stálé péče o duchovního (srov. kán. 1350 CIC; kán. 1410 CCEO).

Důsledkem všech výše uvedených charakteristik tohoto trestu je oprávněný pohled na tento trest jako *největší trest* mezi pořádkovými tresty, ba dokonce lze říci, že se jedná o trest svým dopadem *nejtvdší*, a proto jej lze – s vědomím toho, že každé přirovnání kulhá – označit za trest *výjimečný*.

3. PROPUŠTĚNÍ Z DUCHOVNÍHO STAVU DLE KODEXOVÉ ÚPRAVY A S NÍM SPOJENÉ PROBLÉMY

3.1 Specifikace kodexové úpravy propuštění z duchovního stavu

Jak bylo připomenuto výše v kap. 2, propuštění z duchovního stavu (resp. dle dikce CCEO zbavení duchovního stavu) je v *CIC* nejtěžší pořádkový trest; v obou kodexech je tento trest svou povahou trvalý. Jeho závažnost zdůrazňují opakující se kodexová ustanovení, že je možno jej udělit pouze delikventům zůstávajícím v zatvrzelosti či závažném pohoršení, a to dle *CIC* i po udělení nápravných trestů (chápaných v *CIC* jako závažnější tresty).

Jeho aplikace z hlediska hmotné úpravy je dána dvěma níže popsanými možnostmi.

a) Výslovně je možnost propuštění z duchovního stavu zmíněna u těchto trestných činů:

- apostaze, hereze nebo schisma – v *CIC* navíc k samočinné exkomunikaci, v *CCEO* k větší exkomunikaci¹⁰ (kán. 1364 *CIC*, kán. 1436 § 1 *CCEO*);
- zneuctění konsekrovaných způsob – v *CIC* navíc k samočinné exkomunikaci vyhrazené AS, v *CCEO* k větší exkomunikaci (kán. 1367 *CIC*, kán. 1442 *CCEO*);
- fyzické napadení papeže – v *CIC* navíc k samočinné exkomunikaci vyhrazené AS, v *CCEO* k větší exkomunikaci vyhrazené papeži (kán. 1370 § 1 *CIC*, kán. 1445 § 1 *CCEO*);
- svádění penitenta k těžkému hříchu proti 6. příkázání při udělení, v souvislosti nebo pod záminkou svátosti smíření – v *CIC* navíc k suspenzi, v *CCEO* navíc k přiměřenému trestu¹¹ (kán. 1387 *CIC*, kán. 1458 *CCEO*);

¹⁰ Tradice východních církví nezná samočinné tresty, a ty jsou proto obsaženy pouze v *CIC*, nikoli v *CCEO*. Větší exkomunikace stanovená v *CCEO* je ekvivalentem exkomunikace stanovené v *CIC*. Srov. DVOŘÁČEK, „Úvod do východního církevního práva,“ s. 57–58.

¹¹ Zatímco *CIC* užívá pro označení neurčitého trestu výrazu *iusta poena* (spravedlivý trest), *CCEO* užívá obratu *congrua poena* (přiměřený trest). Termín užívaný v *CCEO* nejen jasně vyjadřuje důraz na duchovní poslání církevního trestu, jak je to vlastní východní tradici, ba také dle našeho mínění více odpovídá i smyslu trestu v západní legislativě: neměla by tu hrát prvotní roli pouhá *iustitia* (spravedlnost), ale zaměření

- pokus o uzavření manželství duchovním, byť jen civilní formou – v *CIC* navíc k trestu samočinné suspenze, v *CCEO* je předepsáno rovnou zbavení duchovního stavu (kán. 1394 § 1 *CIC*, kán. 1453 § 2 *CCEO*);
- život duchovního v konkubinátu nebo jiném pohoršlivém vnějším hříchu proti 6. přikázání – navíc k suspenzi (kán. 1395 § 1 *CIC*, kán. 1453 § 1 *CCEO*);
- trestný čin proti 6. přikázání spáchaný násilně, pod hrozbou, veřejně nebo s osobou mladší 16 let, přičemž normy ohledně mravnostních trestných činů duchovních z r. 2001¹² tuto hranici zvýšily na 18 let – v *CIC* navíc ke spravedlivému trestu (kán. 1395 § 2), v *CCEO* chybí specifikace tohoto speciálního trestného činu;
- vražda, dále únos člověka na základě podvodu, zadržování, zmrzačení nebo těžké zranění člověka – v *CIC* obligatorně pořádkové tresty, v čemž je zahrnuto i propuštění z duchovního stavu¹³ (kán. 1397 *CIC*); v *CCEO* je skutková podstata vymezena jinak: řadí sem pouze vraždu, již však z hlediska trestních účinků klade na roveň provedení umělého potratu (kán. 1450 *CCEO*), u ostatních skutkových podstat zmíněných v kán. 1397 *CIC* je v *CCEO* stanoven přiměřený trest včetně větší exkomunikace, ale nehovoří tu již o zbavení duchovního stavu (kán. 1451 *CCEO*);
- ve východních katolických církvích navíc také duchovní, který dosáhne svěcení, církevního úřadu, služby nebo pověření zásahem civilní autority (kán. 1460 *CCEO*).

b) Druhá možnost vyplývá z ustanovení dávajícího možnost potrestání těžším trestem, než je stanoven v trestním zákoně či trestním příkazu, pokud se dle *CIC* jedná o recidivu, zneužití úřadu nebo hrubou nedbalost (kán. 1326) nebo pokud se dle *CCEO* jedná o recidivu nebo ji-

trestu pro dobro delikventa i církevního společenství, které je taktéž především duchovní povahy.

¹² CONGREGATIO PRO DOCTRINA FIDEI, Epistula a Congregatione pro Doctrina Fidei missa ad totius Catholicae Ecclesiae Episcopos aliosque Ordinarios et Hierarchas interesse habentes *De delictis gravioribus* eidem Congregationi pro Doctrina Fidei reservatis (18. 5. 2001), AAS 93 (2001): 785–788.

¹³ V případě zavraždění duchovního odkazuje kán. 1397 *CIC* na tresty specifikované v kán. 1370 *CIC*: samočinná exkomunikace při vraždě papeže, samočinný interdik (a pro duchovního navíc také samočinné suspenze) při vraždě biskupa a spravedlivý trest při vraždě duchovního nebo řeholní osoby, a to s kvalifikovaným úmyslem (na potupu víry, církve, církevní moci nebo služby). V případě vraždy je tedy vždy možno udělit trest propuštění z duchovního stavu.

nou přitěžující okolnost dle obecné praxe a kanonické nauky (kán. 1416). Přitom je v *CCEO výslovně* stanoveno (odkazem na kán. 1402 *CCEO*), že takto lze uložit rovněž trest zbavení duchovního stavu. Na druhé straně je však zakázáno uložit trvalý trest v případě, že trestní zákon stanoví pro daný trestný čin pouze neurčitou sankci, tedy *iusta poena* nebo *congrua poena*¹⁴ (kán. 1349 *CIC*, kán. 1409 § 2 *CCEO*).

c) Třetí možností je zcela výjimečná aplikace přísnějšího trestu na základě jeho určení partikulárním trestním zákonem, ale pouze v případě trestných činů již stanovených obecným trestním zákonem, a to ze zcela výjimečných důvodů: západní kodex užívá výraz „jen v krajní nutnosti“ – *ex gravissima necessitate*, východní kodex obrát „jen z nejzávažnějších důvodů“ – *gravissima de causa* (srov. kán. 1315 § 3 *CIC*; kán. 1405 § 2 *CCEO*). Zásadním rozdílem oproti dvěma předchozím možnostem však je to, že vymezení trestu propuštění z duchovního stavu tu musí být dáno dopředu relativně obecně normativním právním aktem (a pak aplikováno individuálním právním aktem), zatímco prvé dvě možnosti nabízejí na základě obecné legislativy pouze zpětné posouzení konkrétního jednání individuálním právním aktem.

Z hlediska procesní úpravy je v obou kodexech předepsáno, že propuštění z duchovního stavu musí mít povahu řádného soudního procesu, protože se jedná o trvalý trest (kán. 1342 § 2 *CIC*, kán. 1402 § 2 *CCEO*).¹⁵

3.2 Praktické problémy spojené s aplikací kodexové úpravy

Z výše uvedené specifikace institutu propuštění z duchovního stavu (či zbavení duchovního stavu v dikci *CCEO*) jasně vyplývá, že uložení tohoto trestu je právně dosti nesnadné.

Ukazují to tyto důvody z oblasti hmotné úpravy:

- výčet trestných činů, u nichž se předpokládá užití tohoto trestu, je dosti úzký, a vede proto k tendenci uplatňovat tento výčet jako taxativní;

¹⁴ Viz výše pozn. č. 11.

¹⁵ Z ustanovení citovaných kánonů vyplývá, že dle *CIC* je nadto vyloučeno mimosoudní cestou uložit nebo prohlásit exkomunikaci; dle *CCEO* nelze touto cestou uložit také větší exkomunikaci, redukci k nižšímu stupni svěcení, suspenzi na dobu delší jednoho roku a zbavení úřadu, titulu nebo insignie.

- užití pravidla, podle něhož lze při existenci závažných a právem předvídaných okolností udělit i těžší trest, než je stanoven zákonem (kán. 1326 CIC, kán. 1416 CCEO), vyžaduje také větší odvalu v aplikaci práva ordinářem a církevním soudem, protože je o to více možno očekávat odpor obviněného – na druhé straně je významné (ale bohužel v západní církvi málo známé), že kán. 1416 CCEO zmiňuje v případě stanovení těžšího trestu explicitně možnost udělit na tomto základě i trest zbavení duchovního stavu;
- užití možnosti stanovit pro konkrétní trestný čin či trestné činy přísnější trest propuštění z duchovního stavu partikulárním trestním zákonem vyžaduje kromě právní erudice také značné odhodlání ze strany zákonodárce, ba navíc připadá z důvodu dikce kodexových ustanovení (*ex gravissima necessitate, gravissima de causa*, srov. kán. 1315 § 3 CIC; kán. 1405 § 2 CCEO) v úvahu takřka výlučně v situaci opakovaně se vyskytujících závažných trestných činů. Berouce v úvahu doplňující charakter trestu propuštění z duchovního stavu to znamená, že stanovení tohoto trestu partikulárním zákonem je prakticky vzato spíše nepravděpodobné.

Nemalé praktické problémy jsou také v oblasti procesní úpravy:

- uložení trestu propuštění z duchovního stavu musí proběhnout cestou soudního procesu, který z hlediska procedurálního musí splňovat přísné požadavky kladené na řádný sporný proces (kán. 1728 § 1 CIC, kán. 1471 § 1 CCEO);
- během řízení k uložení trestu je přikázáno také ustavičně dbát na ochranu práva obviněného na obhajobu, což velmi znesnadňuje až prakticky vylučuje užití soudního procesu v situaci, kdy obviněný s ordinářem a/nebo se soudem nekomunikuje či komunikuje nedostatečným způsobem, ba taktéž v situaci, kdy se obviněný s ohledem na své legislativně zajištěné právo hájit se snaží soudní řízení co nejvíc komplikovat a prodlužovat;
- v trestním řízení musí být nadto užíváno striktního (zužujícího) výkladu práva, který je příznivější pro obviněného (kán. 18 CIC, kán. 1404 a 1500 CCEO).

Důsledkem všech těchto důvodů je, že se ordináři raději vyhýbají tomu, aby neregulérní situace duchovních řešili trestněprávním posti-

hem, a naprosto výjimečně sahají k trestu propuštění z duchovního stavu.¹⁶

Nadto se v situaci, kdy by se mohlo jevit adekvátní uplatnit dispens od celibátu, stává překážkou to, že někteří duchovní buď vůbec nejeví snahu podat žádost o dispens od celibátu a podrobit se příslušné administrativně vedené proceduře, anebo je to pro ně nesnadné či právně prakticky nemožné.

4. DŮSLEDKY PROBLEMATIČNOSTI KODEXOVÉ ÚPRAVY

V důsledku nemalých praktických problémů spjatých s kanonickým trestněprávním postihem provinivších se duchovních tak zůstává relativně mnoho neregulérních situací duchovních právně nedořešeno, ba dokonce vůbec právně neřešeno. Tím dochází jak k oslabení průchodu práva, tak také (značně v jeho důsledku) k situacím trvajících pohoršení. Vše to pak vede k oslabení církevní disciplíny, a následně ke škodě pro celé společenství věřících (*bonum commune*).

Potíže spojené s uplatněním práva při řešení neregulérních situací duchovních jsou komunikovány příslušným dikastériím římské kurie především těmito způsoby:

- zasílání zpráv diecézního (eparchiálního) biskupa o stavu diecéze AS a návštěva *ad limina* spojená s jednáním na jednotlivých dikastériích římské kurie, přičemž zde biskup vychází ze zkušeností z běžné správy diecéze (eparchie) a zvláště z její kanonické vizitace – to vše se musí konat v periodicitě pěti let (kán. 396–400 CIC, kán. 205, 207 a 208 CCEO);
- obracení se na AS v obtížných záležitostech (zmínky na více místech v kodexech kanonického práva);
- podíl na setkáních biskupů, zvláště na biskupském synodu (kán. 342 CIC).

Je tedy zřetelné, a to z analýzy celé kodexové trestněprávní legislativy, že kodexová trestněprávní úprava v důsledku svého silného zaměření na ochranu dobra obviněného (což je též mj. v souladu s moderní

¹⁶ Na druhé straně k propuštění z duchovního stavu nabádají potenciální problémy plynoucí z právního ustanovení, že teprve propuštěním z duchovního stavu zaniká ordinářova povinnost dbát o to, aby duchovní neztratil prostředky k obživě (kán. 1350 CIC, kán. 1410 CCEO).

státní trestněprávní legislativou) vede k nemalým potížím v uplatnění práva. Z toho bohužel vyplývá, že zároveň není dostatečně chráněno dobro obětí trestné činnosti a obecné dobro církve, čímž trpí také vnímání hodnoty samotné svátosti svěcení.

ZÁVĚR

Ucelený pohled na řádnou zákonnou úpravu trestu propuštění z duchovního stavu (*CIC*) neboli zbavení duchovního stavu (*CCEO*) si vyžaduje analýzu příslušných ustanovení jak *CIC*, tak *CCEO*, přičemž později promulgovaný *CCEO* v některých bodech přispívá k jasnějšímu pochopení úpravy obsažené v *CIC*.

Z analýzy vyplývá komplikovanost a nesnadnost aplikace takového postihu, a to dokonce takového stupně, že již problematizuje adekvátnost samotné zákonné úpravy (*aequitas*).

Je tedy zřejmé, že zajištění ochrany obětí trestné činnosti, zabránění pohoršení, zajištění a posílení církevní kázně i ochrana hodnoty a vnímání samotného služebného kněžství si žádají legislativní úpravy, které je možné uskutečnit jak cestou mimokodexových norem, o nichž pojednávají další příspěvky, tak také cestou revize kodexových ustanovení, což je již v běhu v případě západního *CIC*.

Dismissal from the Clerical State According to the Normative of the Code of the Canon Law of 1983

Key words: Catholic Church; Canon law; Clergy; Clerical state; Dispensation; Celibate; Penalties in the Church

Abstract: The article provides an analysis of the existing possibilities of application of the penalty of dismissal from the clerical state according to the normative of the Latin Code of the Canon Law of 1983. After a short presentation of the concept of the clerical state itself and of the modes of its loss it describes accurately the position of this penalty in the system of Church penalties. It offers through an analysis of the substantial and procedural normative of the Code of Canon Law and the Code of the Eastern Churches, the ordinary means of application of this penalty and the difficulties connected with it as well. Furthermore, it makes mention of the practical pitfalls of the application through ordinary means, following with an extremely strong emphasis on the defense of the accused, for an appropriate defense of the victims of the crimes, for debarring of scandal, for ensurance and

enhancement of ecclesiastical discipline and for protection of the dignity of the sacramental ministry itself as well. In conclusion, it points out the urgent necessity for legislative emendations of legislative outside of the codes of Canon law, as well as for revision of the legislative of the Latin code itself.

doc. Damián Němec
Katedra církevního práva
CMTF UP
Univerzitní 22
779 00 Olomouc